

اسکان غیر رسمی

حاشیه نشینی

دکتر عطیه سادات صابری

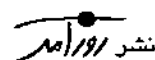
نشر روزگار

تهران - ۱۳۸۹

صابری، عطیه سادات، ۱۳۴۷-
اسکان غیر رسمی: حاشیه نشینی / عطیه سادات صابری.
تهران: روزآمد، ۱۳۸۸.
۱۲۰ ص. ۱۸۰۰ تومان

978-964-96431-4-4

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا
حاشیه نشینی
۱۳۸۸ الف ۵ ص ۲ / HT ۳۵۱
۳۰۲/۵۴۴
۱۹۵۵۴۸۸

نشانی: تهران - صندوق پستی: ۴۴۷۹-۱۹۳۹۵
تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۳۴۲۵۱
E-Mail: Roozamad @ gmail.com

اسکان غیر رسمی
حاشیه نشینی
دکتر عطیه سادات صابری

ویراستار یاسمن جابر الانصار

مدیر تولید نازنین طالبی
آماده سازی کارگاه روزآمد
صفحه آرا عفت صابری
طراح جلد رسول محمودی

شمارگان ۱۰۰۰ نسخه چاپ یکم ۱۳۸۹
لیتوگرافی طلوع
چاپ فردا
صحافی بابک

فهرست

مقدمه	۹
۱. شناخت و ابعاد اسکان غیررسمی	۱۳
تعریف و ابعاد	۱۳
دلایل ایجاد	۱۶
بررسی دیدگاه‌های مختلف در حل معضل اسکان غیررسمی	۲۸
سرزمین مبدأ	۲۹
سرزمین مقصد	۳۹
۲. روش تحقیق	۵۳
تعریف بر اساس مطالعه‌ی موردی	۵۳
انواع روش تحقیق	۵۶
تحقیق توصیفی و تحقیق تبیینی	۵۷
بررسی میدانی	۵۹
تحقیق همبستگی	۶۷
تحقیق علی تطبیقی	۶۸
پیشینه‌ی تحقیق	۷۰
چارچوب نظری	۷۱

۷۷	 مدل تحلیلی
۷۸	 فرضیه
۸۱	 نتیجه گیری و ارایه راهکار
۹۷	 ۳. سخن آخر
۱۰۷	 منابع

فهرست جدول‌ها

- (۱-۱) نمونه‌هایی از تحقیقات علمی موردی در مورد اسکان غیررسمی ۲۳
- (۱-۲) شاخص‌های کلی سکونت‌گاه‌های غیررسمی ۷۲

فهرست اشکال

- (۲-۱) دیدگاه‌های حل معضل اسکان غیررسمی ۵۱
- (۲-۲) منزلت اقتصادی افراد ساکن در سکونت‌گاه غیررسمی الف ۷۵
- (از مفهوم به متغیر) ۷۵
- (۳-۲) مدل دلایل پایین بودن منزلت اقتصادی در مکان الف ۷۸
- (۴-۲) اهداف مهم در ارتقای شرایط زندگی مکان‌های اسکان غیررسمی ۸۲

مقدمه

مهاجرت همواره یکی از عوامل رشد و پویایی بشر در زمان‌های مختلف بوده است، همان‌گونه که نژاد آریایی با مهاجرت به سوی سرزمین ایران، توانست تمدن عظیم ایران را بنا نهد. اما در دنیای امروز مهاجرت‌ها ابعاد خاصی به خود می‌گیرند و آن‌چه در مورد اسکان غیررسمی حایز اهمیت است، مهاجرت بر اثر فقر است. واقعیت آن است که مهاجران فقیر از مهارت‌های مورد نیاز جامعه‌ی شهری بی‌بهره‌اند، میزان سواد پایینی دارند، منابع مالی زیادی را در اختیار ندارند و به همین علت جذب بخش غیررسمی شهرها در اشتغال و سکونت می‌شوند. این در حالی است که آن‌ها نیامده‌اند تا در بدترین قسمت‌های سکونت و اشتغال شهر جذب شوند، بلکه به امید ترقی و پیشرفت به این عرصه وارد شده‌اند و با گذشت زمان، آن‌ها جزیی از

سیستم شهری می‌شوند و پس‌خوراند سیستم شهری را دچار عدم تعادل می‌کنند، آن‌گاه این پرسش مطرح می‌شود که راه بازگرداندن تعادل به سیستم چیست؟ آیا با وضع قوانین سخت یا اجبار به بازگشت، مشکلات حل می‌شود؟ تجربه نشان می‌دهد که چنین نیست و از آن‌جا که مهاجران راه زندگی در بخش غیررسمی را آموخته‌اند، راه‌هایی را برای بازگشت و ادامه‌ی زندگی دوباره در سیستم شهری می‌یابند. ارایه راه‌حل‌های یک‌جانبه، مانند خانه‌سازی در ابعاد وسیع نیز چندان پاسخ‌گو نیست و جهات دیگر این معضل را پوشیده نگه می‌دارد تا زمانی که به شکل یک بحران، ظهور کند.

مؤلف معتقد است بهترین راه‌حل، پذیرش رسمی آن در هر مکان جغرافیایی و چاره‌جویی منتقدانه و علمی برای هر مکان است، زیرا بخش جغرافیایی هر پدیده، ویژگی‌های منحصر به فردی را به وجود می‌آورد که زائیده ویژگی‌های خاص مکان‌های جغرافیایی است.

در این کتاب با هدف یادشده، سعی شده است که در سه بخش به این بحث پرداخته شود و ابعاد آن مورد بررسی قرار گیرد.

در بخش نخست و آخر به ویژگی‌های کلی اسکان غیررسمی پرداخته می‌شود و راهکارهایی چندجانبه برای حل این معضل با ارایه دیدگاه‌های صاحب‌نظران و مؤلف بیان می‌شود.

بخش دیگر، ویژگی‌های بررسی و تحقیق این پدیده را بر روی مکان خاص جغرافیایی بیان می‌کند تا ابعاد خاص مکانی توسط محقق شناخته شده، امکان ارایه راهکار عملی و کاربردی برای هر مکان شناخته شود. روش تحقیق کتاب، مبتنی بر مطالعات کتابخانه‌ای مؤلف و کنکاش

درباره‌ی این معضل در سطح جهانی و ایران است و نیز راهکارهایی که برای آن ارایه شده است. از آنجایی که مؤلف با بررسی موردی که خود در مورد اسکان غیررسمی داشته است و هم‌چنین با عمق دیدی که نسبت به این پدیده در طول زمان پیدا کرده، معتقد است که پیچیدن نسخه‌های کلی و بدون تحقیق موردی و میدانی اثر چندانی ندارد و با توجه به علل ایجاد آن در هر مکان جغرافیایی و بررسی معضلات آن، می‌توان دید کاربردی و جامع‌تری را نسبت به آن بیان داشت تا مدیریت‌های شهری شکل بهتر و جامع‌تری به خود گیرد.

در بیان روش تحقیق در کتاب، ذکر چند نکته الزامی است:

- کتاب در چارچوب علم جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری و ابعاد کاربردی آن است.

- کتاب با فرض پذیرش اسکان غیررسمی و کاستن از ابعاد منفی آن در سرزمین مقصد، پیش می‌رود.

- فرض بر آن است که خواننده‌ی کتاب، روش تحقیق را می‌داند و احاطه‌ی کافی بر آن دارد.

- در بیان روش تحقیق تنها به ذکر نکات خاص در مورد موضوع پرداخته می‌شود و هنگامی که بر روی روش‌های خاص بحث می‌شود با توجه به هدف اصلی کتاب است. برای مثال در مورد اهمیت محاسبه همبستگی و رسم رگرسیون در بررسی اسکان غیررسمی بحث می‌شود ولی خواننده باید نحوه‌ی محاسبه و رسم را در کتاب‌های آماری و نرم‌افزارهای کامپیوتری بیابد.

- گرچه سعی کرده‌ام که با مطالعه جدیدترین منابع در مورد ابعاد

اسکان غیررسمی پیش بروم، اما روش‌هایی که ذکر می‌شود بیش‌تر مبتنی بر روش‌های خاصی است که در مطالعه و بررسی موردی و میدانی به آن رسیده‌ام و سعی کرده‌ام تا تلفیقی از بهترین روش‌ها را در کتاب بیان کنم و بهترین روش را انعطاف‌پذیری، داشتن دید چندجانبه و تلفیقی و ویژگی‌های خاص مکان و اولویت‌بندی نیازهای آن می‌دانم. به بیان دیگر، این کتاب به‌عنوان اساس کار و تحقیق می‌باشد و برنامه‌ریزی خاص درباره‌ی هر مکان، با اولویت‌بندی و نظر محقق بر آن است. - به دلیل کاربردی بودن، سعی شده است اهداف و اولویت‌ها ریز شوند تا با نتیجه‌ی عینی همراه باشد و با خلاصه کردن بحث‌های انتزاعی به اهداف اصلی پرداخته شود.

بدون شک کتاب حاضر خالی از اشکال نیست و خوانندگان محترم می‌توانند نظرات خود را با نویسنده در میان گذارند.^۱ پیش‌تر از تمامی خوانندگان و منتقدان عزیز تشکر می‌کنم و دیدگاه‌های انتقادی را ارج می‌نهم و به روان استاد بزرگوارم دکتر حسین شکویی که جرقه پرداختن به این موضوع را در ذهن من روشن کرد درود می‌فرستم و از استاد بزرگوارم دکتر رحمت‌الله فرهودی به سبب همیاری در شناخت این مفهوم سپاسگزارم. هم‌چنین از زحمات خانم غفت صابری و آقای سهیل صابری، که در امر تهیه و چاپ کتاب مرا یاری کردند، کمال قدردانی را دارم.

عطیه‌سادات صابری
۱۴ دی‌ماه ۱۳۸۸

1- Asabery.39@gmail.com.

atiehsadat.saberi@yahoo.com.